

Miten metsä näkyy suurten haasteiden ratkaisuisissa?

Keskiviikkona 25.5.2011 kello 12.00–16.15

Ryhmätyö: mahdollisia kehityskulkuja Euroopan tasolla

Ryhmätyökeskustelujen yhteenveto

Mahdollisia kehityskulkuja Euroopan tasolla: ryhmässä keskusteltua– eli ei ole kyse minkään ryhmän ”yhteisestä mielipiteestä” vaan katsaus esiin tuotuihin näkökulmiin.

1) *Energian korostuminen*

On vuosi 2025. Energiakysymys on muuttanut maailmaa. Levottomuudet 2010-luvulla Lähi-idässä ovat vaikuttaneet öljymarkkinoiden kehitykseen, mutta radikaalimpi muutos oli öljyntuotannon huipun ohittaminen jo vuonna 2018. Ydinvoima ei ollut enää kovin merkittävä energianlähde, sillä vuoden 2011 Fukushiman onnettomuuden jälkeen useat maat lähtivät ajamaan alas ydinvoimatuotantoaan. Ruuan ja kulutustavaroiden hinnat ovat nousseet uusiin ennätyksiin. Eurooppa on selvinnyt suhteellisen hyvin bioenergian kehittämiseen laitettujen investointien ja poliittisen tuen ansiosta.

Vuonna 2025 metsiä ja metsäalaa voi kuvata seuraavasti:

- *Metsäbiomassaa korjataan suurissa määrin ja siitä on tullut merkittävä energianlähde Euroopassa. Energia- ja öljy-yritykset ovat vahvoja toimijoita metsäsektorilla ja keskittyvät intensiivisesti hoidettuihin nopeakasvuisten puulajien kasvatukseen.*
- *Vaatimukset luonnon suojelemiseksi ja laajojen metsäalueiden varaamisesta biodiversiteetin suojeluun kasvavat. Ekosysteemipalvelujen, kuten virkistykseen, terveysvaikutusten ja puhtaan veden, kysyntä kasvaa.*
- *Kilpailu luonnonvaroista johtaa intensiivisempään maankäyttöön ja eri käyttömuotojen alueelliseen eriyttämiseen. Ruuan- ja energiantuotanto priorisoidaan metsätalouden edelle.*
- *Metsänomistajuus keskittyy. Metsänomistajat hyötyvät raaka-aineen kovasta kysynnästä. Suuret metsäfirmat ovat yhdistyneet energiayritysten kanssa ja investoivat uusien polttoaineiden ja energiaratkaisujen kehittämiseen.*

Ryhmäkeskustelut kehityskulun 1 ”Energian korostuminen” pohjalta

- Kriittinen suhtautuminen kuljetuskustannusten nousun vaikutuksiin (kuten JDA esityksessä esitettiin) sillä: Teknologinen kehitys ja uudet energialähteet (esim. tuuli, aurinko..) tulevat tuomaan merikuljetuksiin uusia ratkaisuja; konttikuljetukset ovat kilpailukykyisiä jatkossakin (erit. tuoteryhmissä joissa kuljetuksen ”hitaus” ei ongelma, ts. muut ryhmät kuin tuoretavara ja ruoka) ja esim. Panaman kanavan ja Koillisväylän kehitys tuovat uusia mahdollisuuksia.
- Kriittinen suhtautuminen biopolttoaineille asetettuihin odotuksiin: kuinka realistinen 2020-tavoite lopulta on? Maankäyttöön liittyvät paineet (ruoan tuotannon tarpeet vs. muut tarpeet) ovat kestämaton yhtälö. Suomen mahdollisuudet voisivat löytyä konsultoinnista ja asiantuntijapalveluiden tarjoamisesta (esim. nielupolitiikan alalla).
- Kriittinen suhtautuminen ydinvoiman alasajamiseen: Fukushiman vaikutus pitkällä aikavälillä tuskin on kovin radikaali, sillä poliittisessa päätöksenteossa ydinvoimalle ei ole helppo löytää korvaavia ratkaisuja.
- Kuvauksessa 1 esitetyt ”tulevaisuudet” ovat pitkälti jo tapahtuneet. Kuvaus voisi olla 20 vuoden takainen visio, sillä Euroopassa tämä jo toteutuu: Tänä päivänä metsäbiomassa on jo merkittävä ratkaisu (metsätalous/metsäteollisuuden sivutuotteet) ja metsäyritysten ja energia-alan yritysten yhteistyö on jo todellisuutta.
- GMO-tuotanto tulee todennäköisesti kasvamaan merkittävämmäksi – sanoivatpa kuluttajat mitä tahansa (Yhdysvallat ja Etelä-Amerikka jo pitkällä)

- Kilpailu maan käytöstä (ruoka vs. biopolttoaineet) johtaa kasvavaan eriarvoisuuteen: globaalisti tarkasteltuna köyhät köyhtyvät entisestään. Mikä vaikutus julkisilla toimilla on kulutuksen suuntaamiseen? Esim. jos bensen hinnasta otettaisiin pois julkisen tuen vaikutus (tuottajamaiden kansallinen tuki öljyn etsinnälle, poraamiselle, jalostukselle...), bensen hinta olisi jo tänään aivan toinen kuin se nyt on.
 - Suomen mahdollisuudet (koska meillä kansallisesti ei ole maankäytölle samaa painetta ruoka vs. energia) voisivat löytyä hidaskasvuisesta puusta tuotetuista kalliista tuotteista.
 - Puu on yksi energiaratkaisuista, mutta ei ainoa ratkaisu. Lisäksi metsäbiomassa on energiaratkaisun osa paitsi energian tuotannossa, myös energian käytössä: mm. puurakentaminen on myös energiakysymys – ja energiaratkaisu verrattuna esim. betoniin. Suomen mahdollisuus olisi sen erityisessä raaka-aineessa ja vaikutuksissa esim. Kiinan hiilijalanjälkeen (betonin korvaaminen rakentamisessa). Tähän tuotiin keskustelussa esille myös kriittinen näkökulma, kuinka kestävä Kiinan kysynnän varaan rakennettava ratkaisu olisi.
-

- Vuonna 2025 Fukusima on jo unohdettu ja monet maat luottavat ydinenergiaan
 - Energiapaletti on monipuolistunut. Bioenergialla on vahva alueellinen rooli lämmön ja sähkön tuotannossa, samoin polttonesteiden tuotannossa esim. ST1:n tapaan.
 - Osa näki, että metsäala on osa energia-alaa. Osa taas näki, että metsä- ja energia-alan yritysten intressit eivät kohtaa: energiayritykset pyrkivät maksimoimaan voittoa eivätkä ole valmiita panostamaan kehitystyöhön, jota tarvitaan metsien energiapotentiaalin ulosottamiseen. Metsäteollisuusyrityksillä on intressi tähän.
 - Bioenergian tuotannossa on mukana suuria metsä- ja energia-alan yhteenliittymiä ja pieniä lähienerygiayhtiöitä. Välikoon yritykset ovat tipahtaneet kokonaan pois. Lähienergian tuottajat eivät ole metsäalan yrityksiä.
 - Metsäteollisuusyritykset tuottavat 2025 enemmän energiaa kuin paperia tai sellua. Toisaalta ei uskottu pelkästään metsäenergiayhtiöihin.
 - Suomalaiset eivät välttämättä halua asua kaupungeissa ja sen vuoksi haja-asutusalueiden energiantuotannolle tulee kysyntää. Alueelliseen energiantuotantoon tarvitaan standardoituja tuotantoyksiköitä (mukaan lukien miten liitetään kiinteistöt verkkoon jne.), joiden investointikustannukset putoaisivat oleellisesti. Myös maatilatason yksiköille.
 - Entistä enemmän halutaan metsiä talousmetsiksi. Metsien käyttö polarisoituu: joko suojelua tai tehokasta talousmetsää
 - Raaka-aineen kova kysyntä on ristiriitaista: maapohjan ja biomassan hinta nousee, mutta metsäteollisuuden tuotantoedellytykset heikkenevät. Olennainen kysymys on, miten raaka-aine hyödynnetään
 - Pienmetsänomistus pitänyt huolta, että maaseutu on täällä asuttua. Suuntana nähtiin isojen metsänomistusyksiköiden synty ja uusien metsänomistusmuotojen syntyminen – myös tehostuneen metsäntuotannon mahdollistajia.
-

- Öljyn saatavuus heikkenee, energian tuotanto hajaantuu
- Energiatehokkuus pitäisi ottaa vahvemmin työn alle; rakennukset, liikenne jne.
- Teknologisilla innovaatioilla keskeinen rooli
 - esim. METSO on kehittänyt päästöttömän polttotekniikka, jossa palaminen tapahtuu puhtaassa hapessa

- kehitteillä myös mm. keinotekoinen fotosynteesi
- ”Mitä vaikuttaa ilmastoon, jos puita hakataan paljon?”
- Keskittykö metsänomistajuus, niin kuin keskustelun pohjaksi jaetussa skenaariossa esitetään?
 - ryhmän mielestä mielumminkin pirstaloituu
- Kuinka voimallisesti EU lähtee vaatimaan lisää suojelualueita? Kuinka voimallisesti Suomessa on tämän seurauksena lähdeittävä tehostamaan suojelun ulkopuolelle jäävien alueiden metsien käyttöä?
- Systemisesti ajateltuna toimintamalli, jossa muutama hallitseva toimija, ei menesty tulevaisuuden epävarmoissa ja muuttuvissa oloissa

2) Talouden painopisteen siirtyminen Länneestä Itään

On vuosi 2025. Kiina on ollut jo yli 10 vuotta maailman johtava talous. Euroopan talouskehitys on jäänyt Aasiasta jälkeen ja kärsii työttömyydestä, koska suuret monikansalliset yritykset ovat siirtäneet kehitys- ja tuotantotoimintaansa lähemmäs suuria markkinoita. Aasialaiset investoinnit Latinalaiseen Amerikkaan ja Afrikkaan kukoistavat ja massatuotanto on siirtynyt suuressa määrin näihin maihin. Euroopan väestö ikääntyy. Palvelusektori kasvaa ja prosessiteollisuus keskittyy pääasiassa Euroopan kotimarkkinoihin.

Vuonna 2025 metsiä ja metsäalaa voi kuvata seuraavasti:

- Globaalisti puutavaran, massan ja paperin kysyntä kasvaa yhä, mutta eurooppalainen metsäteollisuus kamppailee ollakseen kilpailukykyinen Aasian ja muiden maanosien tuotannon kanssa. Euroopan metsäteollisuus fokusoituu korkealaatuisiin ja -hintaisiin tuotteisiin ja palveluihin.
- Terveysteen ja hyvinvointiin liittyvät virkistys- ja matkailuyritykset ovat kasvattaneet merkitystään. Yhteistyö ICT-firmojen, maatalous- ja muiden luonnonvarasektoreiden kanssa tuottaa uusia innovaatioita, vaikka niihin tarvitaan usein investointitukea Euroopan ulkopuolelta.
- Koska metsätalous on suuntautunut vähemmän intensiiviseen puuntuotantoon, on virkistykselle, suojelulle ja muille metsän tuotteille enemmän tilaa. Euroopan metsien monimuotoisuustilanne paranee. Maankäytöstä ei ole suurta kilpailua ja luonnonvaroihin liittyvät konfliktit Euroopassa ovat hallittavissa.
- Lisääntyvä osa metsänomistajien tuloista tulee esimerkiksi luontomatkailusta, virkistyskäytöstä, julkisista terveystalouksista, metsien muista kuin puutuotteista ja puhtaasta vedestä.

Ryhmäkeskustelut kehityskulun 2”Talouden painopisteen siirtyminen Länneestä Itään” pohjalta

- Kehityskulun kuvaus on ristiriitainen, negatiivinen, synkkä, ei-realistinen
- Metsän matkailumerkitys liian vahvasti esillä -> ei voi olla massamatkailua -> metsän rauha katoaa
- Euroopan kannalta negatiivinen kuva -> työttömyyttä, vanhuksia -> jos vain vanhuksia, ei metsänhoitoa, matkailu?
- Onko varaa puun vähemmän intensiiviseen käyttöön?
- Kestävä kehitys oltava esillä alusta loppuun -> kestävä kehityksen arvostusta ja merkitystä vahvistettava
- Mitä tapahtuu Euroopan sisäiselle puukaupalle? Valtiot pyrkivät itse jalostamaan. Eivät toimi raakapuun viljelijöinä.
- Miten virkistys ja luontomatkailu kehittyy, kun on jo jokamiehen oikeudet (MTK -> jokamiehen oikeuksia ei voi käyttää yritystoimintaan)

- Kiina siirtää tuotantoaan Kaakkois-Aasiaan (jotkut suomalaiset firmat tulleet ulkomailta takaisin Suomeen)
 - Kuljetus – kускаaminen ei ole kannattavaa, mihin suuntaan?
 - Korkean jalostusasteen tuotteet
 - Uudet, pitkään hiiltä sitovat tuotteet
 - Kalliit tuotteet
 - Täsmätuotteita puusta
 - Metsäala käsitettävä uudella tavalla: metsää ja puuta käyttävä ala, toimijoiden rajat häviävät, vahvasti verkostoitunut
 - Mikä on pienten toimijoiden rooli? Pystyttävä verkostoitumaan, auttaa markkinoinnissa
-
- Pysyvätkö aasialaiset Aasiassa? Aasialaisten muuttoliike länsimaihin ja kohti suuria markkinoita.
 - Missä vaiheessa kiinalaiset ryhtyvät maksamaan parempaa palkkaa ja miten käyttäytyy ja kuluttaa yhä nopeammin kasvava kiinalainen keskiluokka? Kiinalaisella keskiluokalla valtava volyyymi. Miksi ajatellaan, että aasialaiset riippuvaisia Euroopasta? Mutta toisaalta Euroopan kaatumiseenkaan ei uskottu. Miten palvelusektori voi kasvaa jos eurooppalaisilla ei ole varaa kuluttaa? Kuka ostaa palveluja, jos Euroopassa ei talouskasvua ja kehitystä. Progressioverotus?
 - Kuinka käy Aasian ympäristön kestävyuden? Syntykö valtavat markkinat hengityssuojaimille (uusi paperiteollisuuden nousu ja uusia paperiteollisuuden tuotteita) ja sähköautoille?
 - Perusmetsäteollisuutta tarvitaan jatkossakin, paperin käyttö ei lopu.
 - Kuinka nopeasti kehitys menee eteenpäin? Virkistyspalvelujen nousu? Joskus ajateltiin että saksalaiset matkailijat ottavat meidän maat ja valtaavat parhaat paikat, sitten pelättiin venäläisten ostavan rantatontit ja mökit, tulevatko nyt sitten kiinalaiset ja ottavat meidän maat? Maasta pidettävä kiinni.
 - Tuleeko työvoimapula, jota joskus ennustettiin?
 - o joillakin sektoreilla työvoimapulaa, mutta silti useimmat nuoret kouluttautuvat aloille joilla ei työllisty. Tulee jatkumaan.
 - Paikallistalouksien nousu ja hajautettu energiantuotanto.
 - Kauhun tasapaino, miten pidetään yllä sekä perustuotanto että innovaatiot - kaikki voittoa mikä irti saadaan. Puun ja metsien käytön monipuolistaminen tärkeää.
 - Luonnonvarakirous: toteuttaa yhtä strategiaa.
 - Virkistyskäyttö lisääntyisi ja lähtisi kasvuun jos venäläisiltä poistettaisiin viisumipakko. Entä jokamiehen oikeudet?
 - Kiina, Brasilia ja uusi top 5, mutta biopohjainen osaaminen ja tietotaidon myynti Suomen mahdollisuus, hyödyntää monipuolista osaamista ja koulusta, täytyy muistaa pitää yllä monipuolinen koulutus.

3) Ilmastonmuutos

On vuosi 2025. Ilmastonmuutos on tosiasia: luonnonmullistuksista on tullut yhä toistuvampia ja ihmiset yrittävät selviytyä muuttuvissa olosuhteissa joissa tulvat, kuivuus ja metsäpalot ovat toistuvia ilmiöitä. Ilmastonmuutoksen sopeutumis- ja torjuntastrategioita kehitetään suurimmassa osassa maita. Ainakin lyhyellä tähtämellä tulokset ovat vaatimattomia. Kansalaisten ympäristötietoisuus on lisääntynyt samoin kuin toimintahalu. Investoinnit uuden teknologian kehittämiseen ovat kasvaneet ja sekä tiedemiehet että käytännön toimijat etsivät uusia ratkaisuja.

- Huolimatta intensiivisen puuntuotannon alueen pienenemisestä metsätuhojen vuoksi, puun käyttö ja puutuoteteollisuus kukoistaa. Tätä on edesauttanut uusiutuvien ja uudelleen käytettävien materiaalien käyttöä edistävä politiikka ja innovaatiot uusiin materiaaleihin ja älykkäisiin ratkaisuihin. Puutuoteteollisuudesta on tullut tärkeä työllistäjä Euroopassa.
- Kansalaiset ja poliittiset päättäjät ovat erittäin kiinnostuneita metsistä. Eurooppalaiset hallitukset tukevat laajojen alueiden metsitystä hiilensidontatarkoituksiin.
- Eurooppalainen metsäosaamiselle, kuten metsäsuunnittelulle ja metsänhoidolle, ilmaston muutoksen lieventämis- ja sopeutumismenetelmille sekä seurantajärjestelmille ja -tekniikoille, on kysyntää ja globaaleja yrityksiä on syntynyt näille alueille.

Ryhmäkeskustelut kehityskulun 3”Ilmastonmuutos” pohjalta

- Metsäteollisuus on menossa ympäristöystävällisempään suuntaan, ympäristöä vähemmän kuormittavia tuotteita ja menetelmiä kehitellään koko ajan, esimerkkinä bio-pakkausmateriaalit.
 - Jos skenaarion mukaan vuonna 2025 Euroopassa puutuotemarkkinat ovat suuret, Suomen tulee ehdottomasti olla mukana puutuoteteollisuudessa.
 - Ilmastonmuutosta voidaan ”hyödyntää” metsäalalla mm. puurakentamisen ja huonekaluteollisuuden kautta. Tärkein ominaisuus on hiilen sitominen ja hiilipäästöjen vähentäminen. Hiilen sitoutumisesta puuhun ja puutuotteisiin tarvitaan lisätutkimuksia. Muiden (Keski-Euroopan toimijoiden) innostaminen ja puurakentamisen potentiaalille esille tuominen on myös tärkeää. Puurakentamisen laajentaminen ja tutkimukset vaativat investointeja.
 - Puurakentamisella on suuret mahdollisuudet hiilen sitomiseen. Jotta puurakentamista voitaisiin lisätä, metsäpinta-alan kasvattaminen raaka-aineen saamiseksi on välttämätöntä. Puuntuotanto on tällä hetkellä melko tehotonta Euroopassa ja Venäjällä, ja sitä pitäisi tehostaa.
 - Puun elementointi on tällä hetkellä Suomessa heikkoa eikä rakentamiseen juuri tarjota puuelementtejä. Yritysten kannustaminen tähän saattaa kuitenkin olla hankalaa.
 - Puutuotekehittely vaatii laskelmia nykyisten tuotteiden käytöstä (esim. kuinka paljon rakennetaan) ja sellaisten tuotteiden kehittelyä, jotka pärjäävät markkinoilla ja ovat kilpailukykyisiä muihin tuotteisiin nähden.
 - Tuotteiden tarve ja niiden markkinat vaikuttavat tuotekehittelyyn. Kysymyksenä esitettiin, tarvitseeko ensin olla markkinat, joiden pohjalta voi kehitellä tuotteen, vai voiko ensin keksiä tuotteen ja sen jälkeen luoda sille markkinat. Vastakkain asetettiin myös tuotteet, joita kuluttaja ei ole tiennyt tarvitsevänsä ja tuotteet, joille on selkeä olemassa oleva tarve.
 - Tuotteiden hyvä, selkeä ja perusteltu markkinointi on erittäin tärkeää. Tärkeää on myös perustella hyvin se, miksi juuri tämä uusi tuote on parempi kuin kilpailevat tuotteet; nähtiin, että puutuotteilla on mahdollisuuksia perustella paremmuutensa.
-
- Ilmastonmuutos on eduksi Suomelle
 - Tämä on ihanneskenaario, metsäalan ja metsätalouden kannalta asiat eivät mene näin hyvin
 - Maankäyttöristiriitoja – ruoka, ilmasto, bioenergia – ilmenee myös Euroopassa

- Maa jolla suuri biokapasiteetti ja vakautta voi pärjätä hyvin tällaisessa maailmassa. Ongelmana on kuitenkin se, että kaikki kansalaiset eivät halua, että luonnonvarojen käyttöä lisätään, vaikka se olisi ilmastopoliittisesti perusteltua.
- Suomalaiset ovat olleet hyviä parantamaan, muttei keksimään tuotteita. Tämä ei toimi jatkossa.
- Metsiä koskeva osaaminen on hyvin kilpailtu ala maailmalla ja teknologinen kehitys on ajanut aikaisemman ”Suomi-klusterin ” ohitse
- Stora Enso ja UPM pärjäävät, mutta tämä asia ei ole yksi yhten Suomen edun kanssa. Oy Suomi Ab:n näkökulmasta olisi laadittava linjakas kansallinen strategia metsien käytölle etujärjestöistä riippumatta.
- Pk-sektorin kehittäminen on tärkeää
- Päättäjät ja virkamiehet pitäisi saada pois t&k-toiminnan ohjauksesta